

421-422 OPUSCULUM DECIMUM NONUM. DE ABDICATIONE EPISCOPATUS. AD NICOLAUM II ROM. PONT.

ARGUMENTUM.

Orat pontificem summum, suppliciterque obsecrat, ut sibi episcopatus onus deponere permittat: causas praecipuas affert, quod senior sit, et idcirco quieti magis quam laboribus idoneus; quod illud laboriosum munus non sponte, sed coactus susceperit, et denique quod propter sua peccata, ut ipse inquit, indignus sit qui in tam excelso honoris et dignitatis fastigio sedeat. Licere autem, si ita tempus aut ratio postulet, episcopatu se abdicare, plurimis sanctorum virorum et exemplis et auctoritatibus comprobat. In fine Deum precatur, ut eam pontifici mentem det, qua suis votis satisfaciat.

Domino suo NICOLAO universali papae, PETRUS peccator monachus servitatem.

Sacrarium Spiritus sancti vestrum pectus agnoscit, quia nisi me tunc necessitas apostolicae sedis impelleret, et antiqua, quam jamdudum circa vos habueram, charitas invitaret, post sanctae memoriae domini Stephani, vestri quidem decessoris, mei autem persecutoris, obitum, ego a me protinus episcopatum non canonice traditum, sed violenter injectum funditus abscidissem. Meministis enim, domine mi, quot querelas coram vobis saepe deposui, quot gemitus, quot denique profunda suspiria ex imis visceribus traxi, quoties etiam uberibus lacrymis tristitia ora rigavi. Verumtamen apud vos tunc non obtinui missionem, quia Romanae Ecclesiae,

quae ruinam minari videbatur, id utilitas non poscebat. Nunc autem te in sagena Petri clavum regente, sub tranquilla pace tota Christi gratulatur Ecclesia. Ventorum quippe se turbines reprimunt, procellarum spumantium volumina conquiescunt, mitescunt maria, totaque videtur coeli serenitas innovata. Cum igitur sub sancto pontificatu vestro jucunda pace universalis Ecclesia potiatur, canis meis, et grandaevae jamjam senectuti, quaeso, requies non negetur. Quapropter ob remissionem omnium peccatorum meorum, quae nequiter perpetravi, cedo jure episcopatus, et per hunc annulum (virgam enim tulistis) desperata deinceps omni repetendi querela, renuntio: utrumque etiam vobis monasterium reddo: et, ut quiescendi municipium veterano et emerito militi permittatur, imploro.

[DE ABDICATIONE EPISCOPATUS.]

CAPUT PRIMUM. *Probaturs exemplis posse dimitti episcopatum.*

Hic mihi fortassis objicitur, semel acceptum dimitti regimen non licere. Ad quod breviter dico quod sentio; quia plerique pontificatus jura non deserunt, et de sinistris sunt; quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est eos de aeterna cum Christo societate gaudere. Neque tamen hoc dicimus, ut passim deseri episcopatum liceat, nisi videlicet id fieri necessitas, sive rationalis quaelibet causa deposcat.

Enimvero B. Valerius episcopus dum sibi providet successorem, magnum Augustinum Hipponensi Ecclesiae inthronizat antistitem.

Lucidus Ficoclenensis episcopus dum propinquum sibimet obitum imminere cognoscit, ad coenobialis portum convolat ordinis, ac sacerdotalis infulas dignitatis monachicis mutat induviis. Et, ut noveris quid sibi conversio ista contulerit, sicut authentica registri testatur historia, sub ipso migrantis obitu Spiritus sancti gratia laetissimo relucebat in vultu. Cui nimirum, et antequam moreretur, beatus apostolus Andreas apparuit, et qua hora migraturus esset ex corpore nuntiavit.

Quid B. Adelbertum martyrem dicam? Qui nimirum quoniam Bohemiensis Ecclesiae postposuit cathedram, monachum induens, triumphalem martyrii meruit invenire coronam.

Utque ex industria de caeteris sitleam, quidam sanctus poenitens, cujus me ad praesens vocabulum **423** fugit, apud Gallias jam ante septennium fere episcopatu dimisso, tandem angelo visitante praecipitur, ut ad episcopatum redeat; sed recusat, donec admonente eodem angelo, beatus advenit sub celeritate Remigius. Sic itaque ne deceptio potuisset forte subripere, etiam tuta formidans, humano cessit imperio, qui ad angelicum prius oraculum rigidus stetit.

Episcopus etiam ille Sabinensis, qui solium pontificale deseruit, et Farfense monasterium, contempta sacerdotali dignitate, construxit; quam nobilis in Christo vir fuerit, testis est antiqua traditio, quae sanctitatis ejus insignia celebrat; testis moderna devotio, quae piam ejus memoriam in benedictione frequentat. Quanti scilicet et prius, et

postmodum in eadem sede usque ad vitae terminum perdurarunt, et tam operosum fructum Deo nullatenus attulerunt.

Nec te, felix Bonite, praeteream, qui hac duntaxat occasione percepta, quoniam de manu regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiae te suscepisse contigerat, cathedram contempsisti, atque ad remotioris vitae custodiam te protinus contulisti.

Venerabilis quoque Gaudentius Apsarensis episcopus, cujus ego familiaritatis dulcedinem merui, per quem Deus jam non ignobile miraculum fecerat, episcopatum dimisit, et de Sclavonico regno navigans, littoribus Anconitanae urbis applicuit, a qua non longe post biennium feliciter obiit.

Nam et Paulinus Nolanae praesul Ecclesiae, ut quaerenti filium viduae subveniret, ministerium pontificale deposuit, seseque tyranno cuidam tanquam vile mancipium subjugavit.

In ecclesiastica porro, quam Romanus quidam scriniarius scribit, historia, legisse me memini, Martyrium Antiochenum episcopum propter dissidentis inobedientiam populi, cathedram dimisisse, ubi sic dicitur: Rediens, inquit, Martyrius Antiochiam, et inveniens populos dissidentes, Zenonemque his faventem, coram Ecclesia abrenuntiavit episcopatui, dicens: Clero non subdito, et populo dissidenti, et Ecclesiae squalenti abrenuntio, servans mihimet sacerdotii dignitatem. Ubi etiam illud invenitur insertum, quod Appio quidam patricius, qui imperante impio Anastasio, in Nicaena civitate presbyter fuerat per violentiam consecratus, quoniam prudens erat, ex decreto piissimi imperatoris Justini, qui

Anastasio in scepra successerat, factus est praefectus praetorii. Sic nimirum, sic imperiali fuit pietate correctum, quod sub tyrannica fuerat tempestate praesumptum. Quod profecto idcirco referendum duxi, ut quoniam et ipse violenter attractus sum, hinc valeat colligi, quid etiam super me digne debeat ex antiquae auctoritatis imitatione decerni. Quanquam et alterius videatur esse negotii definire, utrum hoc, quod ille de presbytero praefectus praetorii factus est, auctoritati, an praeiudicio debeat imputari.

424 CAPUT II. *Quid de dimittendo episcopatu* *B. Gregorius sentiat.*

Porro autem beatus papa Gregorius, si necessitas videretur exigere, nullatenus prohibebat episcopos ab injuncta sibi dignitate cessare. Cujus registri tantummodo titulum nobis sufficiat adnotare, ne judicemur epistolam laciniosa prolixitate distendere. Ait enim is qui registri volumen explicuit (**lib. IX, ep. 41**). Pontificibus, inquit, voluntarie suis renuntiantibus sedibus successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de redditibus relictæ Ecclesiae sufficienter nutriendos esse censebat; et reliqua, quae illic latius subnectuntur. Hinc est enim, quod idem praesul insignis de episcopo primæ Justinianæ, qui capitis aegritudinem patiebatur, hanc promulgat prolata disceptatione sententiam: Si vero, inquit, reverentissimus Joannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatus honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est.

Porro et B. Hieronymus, dum de otioso Ecclesiae rectore tractaret, adjecit: Illico, inquit, indignantis Domini responsione ferietur: «Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens, cum usuris exegissem illam? (**Luc. XIX.**) Quod doctor protinus exponens, ait: Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.

Quid referam Lugdunensem episcopum, vita et vocabulo Justum, qui commissum sibi pontificatus officium et laudabiliter rexit, et non sine laude deseruit? Plane abreptitius quidam in tantam furiosae mentis prorupit insaniam, ut obvios quosque violentus impeteret, verberum collisione mactaret, plerisque membra praecideret, mortem postremo nonnullis inferret. Hic aliquando plurimis insectantibus, Ecclesiae fores irrupit, seque tueri coepit. Nam tunc eum necessitas edocebat ad cor redire, cum jam cogebatur a vita discedere; ecce sacerdos sanctus concitus ad ista prosiliit, et Ecclesiae confugium petenti se defensor objecit. Ii vero, quorum propinqui vel extincti fuerant, vel truncati, vehementer instabant, et reum ad supplicia importuna constipatione quaerebant. Quid plura? Tandem ad hoc perventum est, ut pius pontifex satisfactione suscepta ne reus mortis morti succumberet, quasi pro satisfactione victoriae, eorum hunc manibus tradidisset [*f. traderet,*]; sed mox ut in eorum potestatem devenit, extinctus interiit. Protinus vir Dei tanquam si ipse hujus homicidii auctor esset, pavefactus intremuit, Ecclesiam dimisit, et in Aegypti partibus postmodum eremiticam vitam duxit. Hoc nimirum ita litteris

tradidi, ut servus Dei dominus Stephanus, qui vestris assistit aspectibus, intimavit.

Petrus etiam archiepiscopus Ravennatem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Ottone habenas imperii gubernante, successit.

425 Enimvero et insignis ille Gregorius Nazianzenus, qui ab historiographis Deiloquus appellatur, Constantinopolitanam Ecclesiam contempsisse, imperante religioso, atque catholico principe Theodosio, traditur. Quod si nobis forte non creditur, ipsius hic historiae verba ponantur: Sancta, inquit, synodus Gregorio Deiloquo episcopatum Constantinopoleos roboravit, et hunc invitum in throno locavit, utpote multum laborantem, et urbem a laesione haereseon liberantem. Cumque didicisset, quosdam ex Aegypto sapientissimus et beatissimus iste huic rei invidere, compositorio sermone ostenso, spontanee a throno regnantis urbis abscessit. Quo thronum refutante, Nectarium imperator, et synodus provehit. Haec porro non nostra, sed ipsius historiae verba sunt.

CAPUT III. Quod animae gehennae suppliciis traditae, Dominicis diebus refrigerio potiuntur.

Illud etiam, quod Humberti archiepiscopi, summae videlicet auctoritatis viri, narratione cognovi, silentio tradendum esse non arbitror. Nam cum a finibus reverteretur Apuliae, asserebat in regionibus quae Puteolis adjacent, inter aquas

nigras et fetidas, promontorium eminere saxosum et scrupeum. Ex quibus videlicet exhalantibus aquis consueto more teterrimae videntur aviculae repente consurgere, et a vespertina Sabbati hora usque od ortum secundae feriae, solitae sunt humanis aspectibus apparere. Quo indulti temporis spatio videntur hinc inde per montem velut solutae vinculis libere spatari. Alas extendunt, plumas rostro prosequente depectunt, et in quantum datur intelligi, concessa ad tempus refrigerii se tranquillitate resolvunt. Quae profecto volucres nec unquam videntur vesci, nec quolibet aucupis valent ingenio capi.

Dilucescente igitur matutina secundae feriae hora, ecce magnus ad instar vulturis corvus post praefatas aviculas incipit concava gutture graviter crocitare. Illae protinus sese aquis immergentes abscondunt, nec ultra videndas se humanis oculis offerunt, donec advesperascente jam Sabbati die, de sulphurei stagni voragine rursus emergunt. Unde nonnulli perhibent eas hominum esse animas ultricibus gehennae suppliciis deputatas. Quae nimirum reliquo totius hebdomadae tempore cruciantur, Dominico autem die cum adjacentibus ultro citroque noctibus, pro Dominicae resurrectionis gloria, refrigerio potiuntur. Cui scilicet assertioni etiam Prudentius nobilis versificator in hymnorum suorum opusculis attestatur. Sed cum haec de aviculis, et corvo inter aquas nigras aliquando apparentibus, aliquando se abscondentibus, in pagina digessissem, religiosus Casinensis monasterii abbas Desiderius advenit, seseque rem sic habere funditus abnegavit. Cumque illum, et Humbertum, meum videlicet relatores, in mutua colloquia deduxissem, Humbertus ait: Ego quidem hujus allegationis testimonium

non defendo, verumtamen hoc simpliciter retuli, **426** quod ab accolis illius audiui. Sed quoniam personae istae, Desiderius videlicet et Humbertus, tantae auctoritatis sint ut neutri eorum fides debeat denegari, ego quoque, quod scripsi, procaciter non affirmo, sed utrum verum sit necne, legentium inquisitioni relinquendum esse decerno.

Ut igitur illud inferam, propter quod ista praemisi, episcopus, qui tamen, si recte teneo, Capraeis praeerat, vidit majorem Benedictum papam, qui jam obierat, nigro equo quasi corporaliter insidentem. Cumque illum coeptum iter carpere cerneret, Heus, inquit, nonne tu es papa Benedictus, quem defunctum liquido novimus? Ipse, inquit, infelix ego sum. Et ille: Quomodo tibi est, Pater? Gravibus, ait, tormentis afficior, spe tamen, si adjutorium praebeatur, de mea recuperatione non privor; sed perge, quaeso, ad fratrem meum Joannem, qui nunc apostolicam occupat sedem, eique mea functus legatione denuntia, ut illam potissimum summam, quae in tali theca reconditur, in pauperes pro mea salute distribuat; sicque me redimendum esse, quandocunque tamen hoc decrevit miseratio divina, cognoscat. Nam caetera, quae pro me sunt indigentibus tradita, mihi nihil penitus profuerunt, quia de rapinis sunt et injustitiis acquisita. His igitur auditis, episcopus Romam impiger adiit, Joanni papae defuncti fratris verba narravit, episcopalis mox sarcinae pondus abiecit, monachum induit, eoque modo salutem sibi ex aliena calamitate providit.

De aequivoco quoque ejusdem Benedicti papae atque nepote, qui post eum tertius, Joanni secundus in Romanae sedis invasione successit, idem mihi narravit Humbertus; quia vassus quidam dum iter ageret, accidit ut juxta molendinum

equo insidens pertransiret; ecce repente monstrum immane conspexit, quo viso subitus eum terror invasit, et stupefactus intremuit. Videbatur autem monstrum illud in aures duntaxat aselli caudamque desinere, caetera ursus erat. Cumque viator ad hoc portentum territus obrigesceret, fugamque praecipitem formidolosus iniret, informe prodigium humanae vocis verba formavit: Noli, inquit, o vir, expavescere; hominem me olim fuisse, sicut et ipse nunc es, procul dubio crede; sed quia bestialiter vixi, post vitae finem bestiae perferre speciem merui. Porro cum ille perquireret, quis fuisset: Ego, ait, ille solo nomine Benedictus fui, qui nuper apostolicae sedis apicem indignus obtinui. Inquisitus autem, quid jam retributionis haberet: Nunc quidem, inquit, usque ad iudicii diem per dumosa, atque squalentia, per sulphurea loca, et fetores exhalantia, atque incendiis conflagrata, rapior et pertrahor; post extremum vero iudicium, corpus meum simul et animam irremediabilis cruciatus, et gehennalis barathri me irrevocabilis olla deglutiet, ita ut nulla mihi recuperationis spes in posterum restet. Post haec vero, et huiusmodi verba disparuit. Sed cum ego, cur ille in hac specie conspectus sit, indaginem quaero, non deesse mysterium ab eo quod visum est, deprehendo. Nam quia miserabilis ille ab ipso funesti pontificatus sui primordio **427** usque ad finem vitae in luxuriae coeno versatus est, non incongrue visus est, et ab auribus incipere, et in caudam asini terminare. Asinus quippe luxuriosum est animal, sicut propheta designat cum de carnis immunditiae deditis, ait: «Ut carnes asinorum, carnes eorum (**Ezech. XXIII**).» Quod autem per caetera membra ursi tenebat speciem, vitam in omnibus docetur duxisse carnalem. Nam, sicut a physicis traditur, ursa cum parit, non catulum, juxta consuetudinem bestiarum, sed frustum carnis effundit:

mox quod effusum est, crebrius lingendo et lambendo componit, sicque ad sui similitudinem lingua formante, producit (**PLIN. lib. VIII, cap. 36**). Jure igitur qui luxuriose, et carnaliter vixit, in asini simul et ursi figura comparuit. Cui nimirum quis non videat quanto melius fuerat, ut episcopatum deserens, poenitentiam ageret, quam in eo usque ad vitae terminum perseverans, veram vitam funditus perdidisse?

CAPUT IV. *De monacho, qui damnatus in inferno, postea liberatus est.*

Sed quia hoc triste praetulimus, aliud pietatis divinae miraculum, quod nimirum laetos habuit exitus ex ejusdem Humberti narrationibus subnectamus.

In monasterio, inquit, B. Silvestri, quod in Urbinate constitutum est territorio, quidam monachus obiit, et ab incipiente gallicinii nocturnalis articulo, usque ad secundam diei horam cadaver exanime, lotum juxta morem, atque constrictum, fratribus circumquaque psallentibus, in feretro jacuit. Cumque transactis jam missarum ex majori parte solemniis, *Agnus Dei*, juxta regulam diceretur, ecce repente, qui mortuus jacebat in medio, anima redeunte, surrexit. Stupefacti sunt fratres, et nova nimis admiratione perterriti: nimirum quem funeris officium persolventes extulerant, nunc vitalem spiritum recepisse videbant. At cum propius accessissent, verbaque ex ore illius audire avidius inhiarent: Ah scelus! ille maledicta, et contumelias in Deum coepit effundere, benedictum Salvatoris nomen

impie blasphemare, vivificae crucis signum, ut oscularetur, oblatum, sacrilego ore conspuere; intemeratam quoque Dei Genitricem ignominiosis non timebat opprobriis lacerare. Ut quid, inquit, pro me psallitis, vel sacrificiorum hostias offerre tentatis? Ego enim in ipsa flammantis tartari profunda descendi, ibique me meus magister, et dominus Lucifer irrevocabiliter deputavit; coronam plane suam aeream inexstinguibili semper ardore candentem, mihi in capite posuit: ejusdem quoque metalli chlamyde me, qua induebatur ipse, vestivit. Erat autem chlamys tam longa, ut talo tenus flueret; tam ferventer ignita, ut liquefacta guttas emittere videretur. Cumque fratres eum, ut poenitentiam ageret, atque ut occulta sua in medium proferret, unanimiter hortarentur, ille anathematizabat et blasphemabat: et non solum poenitentiae remedium, sed et omnia redemptionis nostrae mysteria ore rabido atque **428** sacrilego condemnabat. Monachi vero ad semper victricia orationis arma pio studio recurrentes, coeperunt, abjectis indumentis, corpora sua scopis allidere, pugnis pectora tundere, psalmodiae atque omnium, quibus valebant, precum generibus insudare. Cunctis itaque fratribus in luctuosis orationibus et jejuniis constitutis, ac sub divinae pietatis expectatione suspensis, tandem supernae virtutis splendor emicuit. Ecce enim desperatus ille, et voragine maris hiantis absorptus, ad superficiem rediit: Dei quippe Salvatoris omnipotentiam laudat, nequissimis Satanae ludificationibus abrenuntiat, crucem adorat, poenitentiam flagitat. Confessus est autem, quia post renuntiationem saeculi, in fornicationem cecidit, quam tamen eotenus nulli penitus per confessionis indicium patefecit. Laudans igitur, et benedicens Deum usque in diem alterum vixit, sicque Creatori suo mirabiliter restitutus, in

sancta de hoc saeculo confessione migravit. Sic sic nimirum ternae orationis fructus effloruit, quae videlicet oratio ex ipsis gehennae visceribus praedam rapuit, et de flammis stipula in structura supernae Hierusalem lapidem vivum posuit. Haec mihi Humbertus archiepiscopus retulit, cujus nimirum verba velut apostolica videntur veritate fundata.

CAPUT V. *Quod episcopatus sit arduum munus.*

Si ergo ille, qui in monachatu ceciderat, quique de sola sua anima rationem debebat, tam terribili meruit sententia condemnari; qua mente securus est quilibet mei similis indignus episcopus, qui nimirum tot est animarum reus, quot per ejus negligentiam, seu prava exempla depereunt? Cum constet fuisse nonnullos, pro levi etiam quolibet impedimento, episcopali regimine sponte nudatos, ex quibus hic unum sufficiat inseri, quem profecto in ea, quam Cassiodorus de Graeco in Latinum transfert, historia promptum est reperire, cujus hic historiae nuda duntaxat verba conscribimus, ut dubietatis scrupulum ambigentibus auferamus.

Silvanus, inquit, rhetor fuit prius Troili sophistae discipulus, et ad perfectum Christianus, vitamque monachicam diligens. Is enim doctoris pallio uti despexit. Quem post haec Atticus episcopus comprehendens, episcopum Philippopoleos ordinavit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cum haberet corpus valde debile atque subtile, rogavit Atticum ut eum in locum alium constitueret, dicens,

non ob aliam causam, nisi propter frigus ea se loca vitare. Cumque alter pro eo fuisset ordinatus, mansit Silvanus Constantinopoli, vitam monachicam perfecte custodiens; tantumque sine ulla fuit arrogantia, ut plerumque in tanta multitudine civitatis cum soleis despectus procederet. Quodam vero tempore praetereunte, Trojanae praesul Ecclesiae moritur, Trojanique venerunt petentes episcoqum. Cumque cogitaret Atticus, quem ordinare deberet, subito contigit ad eum salutandum **429** venire Silvanum. At ille videns eum, mox cogitare cessavit. Tunc ad Silvanum: Non habes, inquit, ulterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troja namque non habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori opportunus a Deo locus; praepara ergo temetipsum, et ad Trojam continuo proficiscere. Migrat ergo Silvanus.

Verum si quis hunc fortasse temeritatis accuset, eumque pro solo frigore commissum regimen contempsisse, atque pro corporis commoditate ad aliud demigrasse condemnet, audiat post haec insigne per eum claruisse miraculum, et sic saltem livido reprehensionis morsu lacerare desinat justum. Sic enim subjungit historia: Quo facto, miraculum quod inter manus ejus accesserit enarrabo. Navis maxima, quae grandes columnas devexit, nuper in littore Trojano fabricabatur; cumque eam ad mare ducere voluissent, multis funibus, atque populo trahente, nullatenus movebatur. Quod dum plurimis diebus ageretur, suspicati sunt navem a daemonio retineri. Tunc ad Silvanum venientes episcopum, rogaverunt eum, ut in eo loco daret orationem, credentes hoc modo [*deest ibi posse, vel aliquid ejusmodi*] trahi navem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorem, asserens hoc opus

alicujus esse justī, non suū. Quem dum rogassent, venit ad littus, factaque oratione, tetigit unum funem, jubens ut insisterent operi cum labore. Tunc illis breviter impellentibus, cursim navis ad mare processit. Hoc miraculum reverentiam illius viri cunctos fecit habere provinciales. Enimvero si episcopatum dimittendo, atque ad alium commigrando Silvanus iste peccasset, non in ostensa signi virtute mirabilis, sed reatu potius miserabilis videretur. Virtus ergo miraculi testimonium perhibuit sanctitati. Porro autem, si episcopatum, ut dicitur, nulla licet ratione dimittere, quid est, quod tot sancti pontifices per historiarum passim quaeque volumina reperiuntur de suis se Ecclesiis ad alias transtulisse, cum profecto suas ante relinquerent quam ad reliquas transmigrarent? Quorum plerique cum commissum regimen spernerent, ad aliud se transituros adhuc funditus ignorabant.

Et certe ipsa ratio docet, minus esse cum simpliciter ab episcopatu desistitur, quam cum ex uno ad alium transmigratur. Non igitur ab eo me cohibebit moderna versutia, ad quod venerabilium Patrum cohortantur exempla. Enimvero, si beatus ille Silvanus propter solum corporis frigus episcopatum sine reprehensione deseruit; cur ego, spreto pastoralī regimine, transgressionis arguar, qui quotidie curarum saecularium negotiis irretitus, a divini amoris fervore tepesco, et lethiferum torpentis animae frigus incurro? dicente Scriptura: «Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam facit malitia animam (**Jer. VI**).» Memini enim saepe me ita divini amoris igne succensum, ut optarem protinus claustra carnis effringere, et quasi de coeno solutus, et carceralibus tenebris, ad aeternitatis lumen medullitus anhelare. Erat enim mihi tunc, sicut per prophetam Dominus pollicetur, cor

carneum, sive ut mihi videbatur, cereum (**Ezech. XI**). Quod nimirum desiderii coelestis afflatum **430** flamma liquesceret, et uberibus lacrymis flebilia frequenter ora rigaret. Horrebam audire, quanto magis ore proferre, quidquid non provocabat ad Christum, omnesque nugas sive naenias verborum saecularium velut rictus canum, sive morsus serpentium deputabam. Saepe cernebam praesentissimo mentis intuitu Christum clavis affixum, in cruce pendentem, avidusque suspiciebam stillantem supposito ore cruorem. Porro si nitar apicibus tradere quidquid mihi contemplari dabatur, vel de sacratissima nostri Redemptoris humanitate, vel de illa coelestis gloriae inenarrabili specie, ante dies elabitur quam rei series digeratur. Nunc autem durus et saxeus, dum negotiis jugiter exterioribus atteror, in compunctionis intimae lacrymas non resolvor. Enimvero saepe manum meo pectori superpono, et animarum medico quasi purulentum vulnus ostendo, clamitans, et intima supplicatione vociferans: Qui cavernas, inquam, tartareas divinitatis tuae radiis illustrasti, cordis hujus tenebras dimove, ac veritatis tuae luce serenus infulge. Sed clamanti secus viam caeco Jesus aliquando stat (**Matth. X; Luc. XVIII.**), lumenque reformat; aliquando pertransit, tanquam desidiose clamantem non audiat; sicque miser caecus in sua nihilominus caecitate perdurat. Ego, ego, proh dolor! tanquam alter Samson (**Judic. XVI**) septiformis Spiritus sancti dona, quasi septem crines, amisisse me defleo; et effossis oculis non frontis, sed cordis, curarum saecularium molam volvo. Ego ille Sedechias, cui rex Babylonius prius filios interficiens, bonorum operum fructus abstulit (**IV Reg. XXV**): postmodum oculos eruit, dum contemplationis intimae luce privavit. Si igitur sanctus ille vir, Silvanus scilicet, propter solam corporis incommoditatem non cunctatus est

dimittere Thraciam: cur ego non deseram pro cavendis tot animae vulneribus Romam? Quanquam et ipsi corpori meo non sit prorsus innoxia, utpote ferax febrium nec vagarum. Unde et tetrastichon hoc olim protulisse me memini:

VERSUS DE ROMA.

Roma vorax hominum, domat ardua colla virorum:
Roma ferax febrium, necis est uberrima frugum.
Romanae febres stabili sunt jure fideles.
Quem semel invadunt, vix a vivente recedunt.
Animae igitur, simul et corporis adversitate detentus,
revertatur fugitivus ad dominum suum, spretis porcis, et
siliquis, ad patris osculum filius reddeat (**Luc. XV**): ad vires
Samson pristinas, capillis renascentibus, incalescat (**Judic. XVI**), quatenus stolam primam, quam amiserat, induat, et
victores suos reparatis viribus sternat.

CAPUT VI. *De simoniaci episcopo, qui non poterat nominare Spiritum sanctum.*

Interea illud etiam, quod Hildebrando Romanae Ecclesiae archidiacono referente, didicimus, **431** his inserere operae pretium judicamus. Nam cum adhuc subdiaconatus duntaxat fungeretur officio, a Victore papa apocrisiarius ad Gallias destinatus, synodum congregavit, in qua videlicet sex episcopos diversis criminibus involutos, ex apostolicae sedis auctoritate deposuit; inter quos quidam erat episcopus, qui quoniam per simoniacam haeresim ad episcopatus culmen irrepserat, Spiritum sanctum verbis exprimere, quibuscunque

tentaret nisibus, non valebat. Et quidem Patrem et Filium expedite satis, ac facile proferebat; ad Spiritum vero sanctum cum pervenisset, mox lingua balbutiens tandem rigida remanebat. Merito siquidem Spiritum sanctum dum emit, amisit; ut qui exclusus erat ab anima, procul esset etiam consequenter a lingua. Hac igitur difficultate convictus, episcopale decarceravit officium. Sed absit ut hunc sanctorum virorum catalogo dignum iudicem, qui pro Christi amore pontificales infulas dimiserunt.

Porro autem, quia prudentissimi illius viri semel incidit mentio, aliud etiam insigne quod retulit, etiam si non magnopere ad propositum thema pertineat, non silebo. Nam dum de praediis Ecclesiarum injuste possessis, sub praesentiae vestrae conspectu, venerande papa, in Aretina concionaretur Ecclesia, intulit congruenter exemplum: In Teutonicis, inquit, partibus comes quidam dives ac praepotens, sed quod in illo hominum ordine prodigium est reperiri, bonae opinionis, et innocentis vitae, prout humanum erat de ejus aestimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cujus obitum quidam religiosus vir per spiritum ad inferna descendit; praefatumque comitem in supremo gradu cujusdam scalae positum vidit. Aiebat namque, quia scala illa inter stridentes et crepitantis ultrices incendii flammis videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui ex eadem comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem tetrum chaos, et immane barathrum infinite patens, atque in profunda demersum, unde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succendentium sibimet series texebatur, ut cum quis eorum novus accederet, primum interim scalae gradum teneret, is autem qui illic repertus erat,

aliique omnes ad proximorum sibi graduum ima descenderent. Cumque alii atque alii ex eodem genere homines post carnis obitum ad praefatam scalam per temporum intervalla confluerent, alii protinus cedentes inevitabilis necessitate iudicii ad inferiora migrabant. Plane dum vir qui haec contemplabatur, causam hujus horrendae damnationis inquireret, et praesertim cur ille comes sui temporis puniretur, qui tam juste, tam decenter, tam honeste vixisset, audivit: Quia propter quamdam praedii possessionem Metensis Ecclesiae, quam beato Stephano proavus ejus abstulerat, cui videlicet iste jam decimus in haereditate successit, omnes isti non diverso supplicio deputati sunt; et sicut eos ad peccandum non dispar avaritiae culpa conjunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis poenas incendii commune supplicium copulavit.

Hoc ecclesiastici juris injusti possessores advertant **432** et subtiliter caveant, ne dum se redditibus satiant alienis, edaces postmodum flammam depascent medullis suis. Quia igitur nos non tam districtae scribentium regulae quam aedificationi fraternae cupimus deservire, rem velut ab intentione propositi operis extraneam apposuimus; ut quodammodo fluctivagum quid, ne oblivio funditus raperet, styli funiculo stringeremus. Nam cum quis piscaturus egreditur, si casus attulerit feram repente vel volucrem, capit, etiamsi nil de venatione, vel aucupio proposuerit. Praeterea, ut nostris assertionibus etiam evangelica non desit auctoritas, Salvator noster cum domum principis synagogae, filiam ejus resuscitaturus aggreditur, mulieri fluxum sanguinis patienti (**Matth. IX**), velut absque ea quam coeperat, intentione medetur. Quid igitur mirum, si scribentes aliquando quod coeptum est intermittimus, nec

omittimus; illud videlicet inserentes, quod nihilominus ad aedificationem pertinere sentimus? Quanquam et hoc a nostro proposito non abhorreat, quia si ille propter unam Ecclesiae possessiunculam periit; quid de illo sentiendum est, qui sub nomine episcopi totam Ecclesiam, cum indigne praesideat, non dimittit? Jam itaque post diverticulum, ad propositum revertamur.

Quid etiam de beato Milesio martyre in Tripartita referatur historia non silebo; quod nimirum, ut uberiores legentibus praebeat fidem, eosdem apices styli currentis apponam. Tunc etiam, ait, episcopus, Milesius nomine, martyrio coronatus est. Qui primum quidem militabat apud Persas, postea vero relicta militia, conversationem zelatus est apostolicam. Dicitur enim, quia dum in civitate Persica episcopus fuerit ordinatus, multa saepe sit passus, et plagatus, atque tractus, sed virili mente cuncta sustinuit. Cumque nulli potuisset illic suadere ut Christianus fieret, graviter ferens, maledixit civitati, et exinde discessit. Post paucum vero tempus primatibus ejusdem loci in regem peccantibus, superveniens exercitus cum trecentis elephantis civitatem subvertit, et velut desolatam regionem arantes seminibus tradiderunt. Milesius autem episcopus solummodo peram circumferens quae sacrum codicem evangeliorum habebat, perrexit orationem facturum ad Hierosolimam, et inde in Aegyptum, ut videret monachos ibidem conversantes. Qualis igitur iste sanctus, et miraculorum fuerit operator, Syri sunt testes qui ejus actus vitamque scripserunt. Ecce hic, qui commissi regiminis jura postposuit, non modo nullum reatus crimen incurrit, ultro etiam ut miraculorum virtutes operaretur obtinuit.

CAPUT VII. *De Arnulpho Metensi episcopo.*

Sane dum historiarum latitudinem tanquam coeli faciem curioso perlustramus intuitu, beatus Arnulphus, Ecclesiae videlicet Metensis episcopus, velut aureum nobis sidus occurrit; qui et ignorantiae nostrae tenebras per exempli sui radios abigit, et nostris allegationibus inexpugnabiliter **433** robur attribuit, atque omnem super hoc capitulo nodum dubietatis absolvit. Hic profecto, sicut veridica fratrum relatione didicimus, qui descriptam ejus se lectitasse testantur historiam, in Lotharico regno non procul a Flandria, ducatus gerebat officium. Hic praeterea Pippini pater, et Caroli magni regum avus fuit. Cumque divini Spiritus ardore succensus, uxoris affectus filiorumque postponeret, ac mundanae gloriae pompas glorifica Christi paupertate mutaret, ad eremum properans, contigit ut per fluvium, qui Mosella dicitur, transitum viator haberet. Sed cum jam medium fere superjecti pontis attingeret, ubi torrentis alveus profundior decurrebat, illic annulum suum sub hac foederis conditione projecit. Cum ego, inquit, annulum hunc recepero de spumosis fluctibus erutum, tunc me procul dubio confidam omnium peccatorum meorum nexibus absolutum; moxque eremum petiit, ubi non parvo tempore sibi ac mundo mortuus vixit. Interea, defuncto, qui tunc fuerat, Ecclesiae Metensis antistite, beatum Arnulphum ad pastoralis jura regiminis dispensatio divina provexit; dumque esu carnum, prout in eremo desueverat, in Ecclesia nihilominus abstineret, piscis aliquando sibi elatus est in xenium, quem coquus exenterans, in ilibus ejus annulum reperit, eumque mox domino suo

laetabundus offerre curavit. Quem beatus episcopus ut aspexit, illico recognovit: et non tam vibrantis metalli miratus est venam, quam quia propitiatione divina reatus sui consecutus est veniam; quodque vim admirationis exaggerat, bidui iter est a ponte unde projectus est annulus usque ad locum ubi piscis venerabili fuit episcopo praesentatus. Tunc vir Dei quo a peccatis est absolutus, hinc magis est sub divino terrore constrictus: et eo se arbitratur amplius debitorem, quo circa se videt maiorem supernae clementiae bonitatem. Eligens igitur sibimet successorem, rursus eremum petiit, ibique pastoralis cura deposita, usque ad felicem obitum vixit. Insignis itaque vir quod fecit, nos utique ut faceremus edocuit.

Praeterea vix adhuc quindecim emensi sunt dies, ex quo vidi Farnulphum venerabilem virum sponte sua ecclesiastici regiminis administratione nudatum. In cisterna siquidem Apula civitate cathedram obtinuerat, quam reliquit, ac duobus ferreis circulis non parvi ponderis pectus, ventremque constrinxit, quibus affligi fere jam a septennio non cessavit; vino vel nunquam, vel raro utitur, crebris quoque jejuniis maceratur. Hic tantus vir ad abrenuntiationem episcopatus non me minus exhortatus est verbo quam provocabat exemplo.

Porro autem Hildulphus Treverensis archiepiscopus, quantae sanctitatis, quamque mirificae vitae vir fuerit, spatiosus Occidens non ignorat. Qui nimirum, ut gestorum illius testatur historia, Jacob Leuchae urbis, quae nunc Tullus vocatur, obsecravit episcopum, ut sibi congruum ad habitandum provideret solitudinis locum. Prius itaque sibi successorem elegit, deinde monasterium construens, per monasticae disciplinae lineam districtus incessit. Ubi nimirum tot per eum

facta miracula luce clarius **434** perhibent, quia vir domini episcopatum dimittens, non modo reatus maculam non incurrit, verum etiam Deo suavitatis sacrificium obtulit.

Quid referam Deodatum supernae sanctitatis virum, ejusdem scilicet Ecclesiae Treverensis episcopum? Quia, sicut authentica tradit historia, a Girbaldo ejusdem Leuchae sanctissimo praesule in saltu Vosagi locum obtinuit, in quo renuntians saeculo, laudabiliter conversatus, monasteria statuit atque post diutinam in Christi agone militiam vitae senatum laureatus intravit.

Quid Gondebertum, praeclarissimum videlicet archiepiscopum Senonum? Hic plane coelesti desiderio aestuans, commissam dimisit Ecclesiam, et in loco qui Grandiavium dicitur coenobium Senonense construxit, quod scilicet ex relictæ Ecclesiae vocabulo denominavit. Decreveram quidem vicenarium non excedere numerum, sed quod prae oculis est, latere non patior.

Postremo igitur, ut omissis caeteris, ad domesticum recurramus exemplum. Lambertus venerandæ memoriae, qui ante vos Florentinae praesul Ecclesiae tertius praefuit, spreto pontificatus officio, monasticae disciplinae subjecit. Cujus nimirum quam splendida fama ora hominum compleat, quam suavis odor opinionis mentium nares aspergat, vestrae quoque beatitudinis sublimitas non ignorat.

Beatus quoque Nonnus martyr, qui et Hippolytus, memoriae nostrae non praetereundus occurrit. Qui nimirum postquam triginta millia Saracenorum ad Christi fidem efficacissima praedicatione convertit, postquam beatam quoque Pelagiam

de lupanaribus ad Ecclesiae pudicitiam provocavit, postquam denique nonnullos sanctarum expositionum libros luculenter explicuit, tandem episcopatum deseruit; de Antiochenis partibus, unde erat oriundus, abscessit, Romanos fines appetiit. Cumque beata Aurea apud Ostiam civitatem, saxo cervicibus alligato, in marinis fluctibus martyrium consummasset, B. Nonnus sanctum cadaver pia devotione collegit, et cum omni diligentia tumulavit. Quem mox idem persecutor, qui dicebatur Ulpus, juxta Tiberis alveum in foveam aquis plenam mergi praecepit, cujus postmodum corpus, consummato triumphali martyrio, in civitate quae Portus dicitur Christiana devotio sepelivit. Illico audita est vox velut infantium, per unam fere horam clamantium, *Deo gratias*. Qui ergo talem vitae meruit clausulam, liquido patuit, quia episcopatum deserens coram Deo non incurrit offensam.

Nostris quoque temporibus Pennensis episcopus pontificalem cathedram sponte deseruit, seseque illi qui sibi successit sincera admodum devotione substravit. Nam et ipse mihi successor ejus retulit, tanta illum sibimet obedientia et humilitate subjectum, ac si se nunquam meminerit super aliquos obtinuisse primatum.

Nostra nihilominus aetate Liutolphus Callensis episcopus episcopali se dignitate dejecit, successori, qui nunc superest, Ecclesiam tradidit; sicque sibi, si tamen non defuit animus, liberam facultatem ad agendam poenitentiam **435** procuravit. Felix scilicet ille, qui sic conditionem vitae suae in hac mortalitate disponit, ut ei liceat poenitendo plangere quod deliquit. Felix, inquam, qui procul a se providus abjicit quidquid illud est quod in viam sibi veritatis obsistit. Quidquid

enim in hac vita commisimus, aut hic juxta peccati mensuram per flagella corrigitur, aut futuris procul dubio suppliciis reservatur.

CAPUT VIII. *De converso, qui a SS. Andrea et Gregorio verberatus est.*

Quocirca non abs re est, si quod fida fratrum relatione cognovimus, hic etiam breviter inseramus. In monasterio namque, quod Clivus Scauri dicitur, quodque beatus Gregorius infra Romanae urbis moenia condidit, puer quidam a parentibus, ut Deo deinceps militaret, oblatus est. Qui postmodum cum jam adollescere, de monasterio egressus ad saeculum rediit, uxoremque sibi nuptiali foedere copulavit: deinde cum jam ad juvenilem pervenisset aetatem, divina sententia repente est percussus in gutture, coepitque ingravescente languoris molestia morti propinquare: tandem male fugitivus, ut ad monasterium reportaretur, expetiit; ibique poenitudinem de suis pravitatibus, habitumque monachatus accepit. Cumque uxor ejus cum nonnullis aliis lecto jacentis assisteret, coepit ille graviter gemere, ululatus emittere; et tanquam phrenesim pateretur, inordinata vociferatione garrere. Percunctantibus autem eis, cur non ille quiesceret: Nonne, inquit, cernitis beatum Andream apostolum, sanctumque Gregorium acerrimis me suis verberibus unanimiter flagellantes? Ululans itaque rursus, ac flebiles voces emittens, paululum respirabat, atque dicebat: Modo me verberaverunt, propterea quia monasterium dimisi uxoremque suscepi. Iterumque post fletus atque rugitus, ad

momentum quiescens, aiebat: Modo me castigaverunt, quia pauperibus mendicantibus, maximeque Scotigenis, non modo nihil dedi, sed eos etiam, quod flagitiosum est, frequenter irrisi. Rursus ingeminans stridores et gemitus, asserebat quoniam sex nummos a quadam vidua paupercula mutuos accepi, et reddere nolui; quot pedum passibus illa laboravit, dum eos ad me veniendo requireret, tot ergo nunc ictus de sanctorum manibus pertuli, dum me pariter verberarent. Ut sciatis autem quia non mentior, perendie hora sexta de hoc saeculo migraturus sum.

Erat porro tunc sexta feria; nocte vero, qua Dominicus illucescebat dies, qui dicitur de Ramis palmarum, de lecto, cunctis mirantibus, non segnis exsiliens, scapulare atque cilicium quae juxta se erant repente corripuit, moxque ecclesiam beati Andreae attonitus ac festinus intravit: ubi strato compositus, his qui aderant fratribus ait: Ecce sanctorum verberibus flagellatus, ita de corpore purificatus egredior, sicut ex fonte baptismatis mundus exivi. Inter missarum igitur sacrosacta solemnia, Dominica vix passione perlecta, hora **436** qua praedixerat, Deo spiritum reddidit. Nudato autem ad lavandum ex more cadavere, sic vibices ac stigmata in ejus membris undique videbantur, ac si corpus ejus materialibus fuisset virgis allisum.

Sed quid mirum, si sancti Dei, qui judicaturi sunt mundum, in homine qui rationis erat capax, insecuti sunt culpam, quandoquidem et de bruto animali, ut ibidem didicimus, expetiere vindictam? Nam in eodem monasterio crypta est, quae B. Gregorii dicitur, ubi videlicet et fons ejus perspicuis ac frigidis redundat aquis, unde bibebat, et lapideum cubile adhuc cernitur, ubi aestivo tempore quiescebat, Quam

aliquando cryptam praegnans canicula casu ingressa est, sive ut aestuans biberet, sive potius ut eo loci parturiret. Sed necdum ad aquas usque pertingens, mox ut praefato lectulo propinquavit, moriens corrui. Quanta ergo formidine pensanda sunt homini divina judicia, quando et in animalia ratione carentia tam terribilem Deus exerit disciplinam? Si enim ne simplicem quidem aquam hujus sancti loci noluit omnipotens Deus ut insons canicula tangeret, qua putamus molestia tolerat, cum perversus quilibet ad percipiendum corpus ejus et sanguinem sacris altaribus appropinquat? Sed cum pravus quisque Deum reprobis suis actibus exacerbat, et stimulat, non illi protinus irrogat patientia divina vindictam, quem tamen perpetuam reservat ad poenam.

CAPUT IX. *De Pandulpho et Joanne principibus in inferno damnatis.*

Porro dum styli hujus exaro dictator articulum, ecce Desiderius religiosus Casinensis monasterii abbas accedit. Qui nimirum, sicut beato Danieli cognatione jungitur nominis, sic eum ab illo non separat assertio veritatis. Hic itaque mihi aliquid narrat, quod ipsa ratio persuadet ut scribam. Servus, inquit, Dei Neapolitanae regionis in praerupta rupe, juxta viam publicam solitarius habitabat. Qui nimirum dum nocturno tempore psalleret, et fenestram cellulae horarum explorator aperiret, ecce videt multos nigros homines tanquam Aethiopes iter carpere, et longo tractu onustos feno sagmarios comminare. Cumque eos curiosus inquireret, qui essent, cujusque rei gratia haec jumentorum pabula

devectarent: Maligni, inquiunt, spiritus sumus, et paramus non pabula pecoribus alendis, sed fomenta potius ignium hominibus comburendis. Praestolamur enim in proximo principem Capuae Pandulphum, qui jam decumbit; et Joannem magistrum militum Neapolitanae civitatis, qui adhuc incolumis vivit. Illico vir Dei praefatum Joannem impiger adiit, quae viderat quaeque audierat fideliter cuncta narravit. Per idem tempus imperator Otto secundus, adversus Saracenos praeliaturus, Calabriam festinabat. His igitur auditis, Joannes ait: Modo nos necesse est imperatori reverenter occurrere, et cum eo simul de hujus terrae statu provida consideratione tractare. Porro post imperatoris abscessum spondeo **437** quoniam et saeculum deseram, et monachi ordinis habitum sumam.

Ut autem probaret utrum verum esset quod ille narrabat, nuntium protinus ad moenia Capuana direxit, qui veniens Pandulphum jam mortuum reperit. Ipse quoque magister militum Joannes, antequam illas partes imperator attingeret, vix diebus quindecim supervixit. Quo mortuo mons Vesuvius, unde videlicet gehenna frequenter eructat, in flammam erupit; ut liquido probaretur quia fenum quod a daemonibus parabatur, nil aliud fuit nisi ignis trucis incendii, qui pravis ac reprobis hominibus debebatur. Nam quandocunque in illis partibus reprobis dives moritur, ignis erumpere de praedicto monte videtur, tantaque sulphureae resinae congeries ex ipso Vesuvio protinus fluit, ut torrentem faciat, atque decurrente impetu in mare descendat. Ubi scilicet corporaliter videri potest, quod in Apocalypsi Joannis de reprobis dicitur: «Quia pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure, quod est mors secunda (**Apoc. XIX, 20**).»

Enimvero et Salernitanus princeps illius videlicet Guaimarii aequae principis, qui ante non plurimos annos pro multis violentiis atque tyrannicis oppressionibus suorum gladiis interemptus est, avus, cum procul aspexisset quadam die de praedicto monte Vesuvio piceas atque sulphureas repente flammam erumpere, protinus ait: Procul dubio sceleratus aliquis dives in proximo moriturus est atque ad inferos descensurus. Sed, o caeca mens reprobi hominis, imo terribile super nos iudicium Conditoris! superveniente siquidem proxima nocte, dum securus cum meretrice concumberet, expiravit. Quem illa, ut postmodum referebat, quid contigisset ignorans, diutius pertulit, et vix tandem a se non hominem, sed cadaver exanime prostituta, dejecit.

CAPUT X. *De presbytero qui in Vesuvio monte periit.*

Quidam praeterea in Neapolitanis partibus presbyter volens certius, quod non licebat, addiscere, illuc, ubi gehennale barathrum ferventius eructabat, praesumptoria decrevit audacia propinquare. Missarum igitur solemnia celebravit, sicque infulatus, velut armatus, iter arripuit: sed dum ultra quam solebant homines temerarius accessit, redire non valens postmodum non apparuit.

Alius quoque presbyter matrem suam Beneventi reliquerat aegrotantem, cumque per Neapolitanos fines domino suo comitatum praeberet, exundantibus flammis intendens, clamorem lugentis audivit, quem suae matris esse procul

dubio recognovit. Notavit horam, et tunc evidentissime comperit matrem fuisse defunctam.

Ut igitur ad superiora redeamus, sufficiat jam bis duodenos sanctos enumerasse pontifices, qui divini amoris igne ferventes ab ecclesiastica decreverunt administratione desistere, ut terrenis actibus expediti, Deo possent arctius atque familiarius inhaerere. Hi nimirum venerandi **438** praesules, tanquam revera viginti quatuor seniores, procidunt ante Sedentem in throno, et adorant viventem in saecula saeculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini (**Apoc. IV**). Coronas nempe suas ante Domini thronum mittunt, dum ornamenta propriae dignitatis pro ejus amore deponunt. Ad eorum quoque similitudinem phialas aureas habent plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum; quia, ut puriores Deo valeant orationes in odorem suavitatis offerre, cunctis se mundi hujus student actibus segregare.

Plane nisi longioris styli fastidium devitarem, beatum quoque Athanasium his non inconvenienter apponerem. Qui videlicet sub Ariano rege Constantio Ecclesiam deferens, ergastulo se cujusdam sanctae mulieris immersit, ibique geminato triennio, praeter cohabitatricem suam, cunctis ignotus mortalibus latuit. Poteram et beatissimum his connumerare Martinum; qui jus episcopalis officii velut ex quadam parte deseruit, dum tribus fere lustris ante obitum suum, ut Deo familiarius viveret, a conciliis se synodalibus funditus absentavit.

Beatum quoque Gaudiosum non incongrue superadderem, qui dum Abitunensis Ecclesiae, quae videlicet Africanæ

dioecesis est, cathedram obtineret, Wandalis Africam devastantibus, cum S. Quodvultdeo ac caeteris praesulibus fugit, et in Parthenope civitate monasterium condidit. Si ergo ille fugit ut Wandalorum evaderet gladios, quanto magis ego laqueos aeternae mortis effugere debeo?

Sergius etiam metropolita Damasci non inconvenienter his posset annecti, qui Ecclesiam suam pro Christi amore deseruit, et Romam peregrinus advenit; reperiensque beatorum Bonifacii et Alexii basilicam sacerdotalibus pene officiis destitutam, Benedictum Romanae sedis antistitem adiit, atque ut se monasterialem ibi permetteret regulam constituere, precibus impetravit. Ubi nimirum longo post tempore religiose degens vitam finivit.

Beatus quoque Gregorius, sicut in registri ejus reperitur Historia, tribus episcopis primae scilicet Justinianae, Ariminensi, et tertio cuidam pro sola capitis aegritudine, suas deserendi Ecclesias liberam facultatem dedit eisque reservato de relictis Ecclesiis necessario stipendio, successores substituere non negavit. Quod videlicet qui epistolas Anatolio Constantinopolitano subdiacono, Mariniano Ravennati atque Aetherio, episcopis missas legerit, dubitare non poterit.

CAPUT XI. *De tribus aliis episcopis Ecclesias suas itidem deserentibus.*

Ecce dum illis viginti quatuor episcopis, quos superius enumeravimus, tres istos, qui auctore B. Gregorio, suas

dimiserunt Ecclesias, copulamus: beatos praeterea Gaudiosum atque Quodvultdeum, Sergium quoque Damascenum metropolitam his omnibus superaddimus, triginta procul dubio, qui pro divino amore suis renuntiaverunt sedibus, episcopos **439** invenimus. Dicat mihi perscrutator veterum, dicat historiarum, vel annalium quilibet indagator, tot sanctis patribus pastolarem custodiam deserentibus quis unquam apostolicae sedis pontifex obstitit? Quis eorum quemlibet vel per legationis apices reprehendit, vel per synodalem sententiam condemnavit? Dicat, inquam, vel cum nullatenus possit invenire quid asserat, procacem linguam suam dentibus mordeat, non me injustis detractionibus rodant.

An non et minor Benedictus papa, quem supra retulimus, apostolici se culminis administratione privavit, successoremque sibi Gregorium, qui Gratianus dicebatur, in Romana sede constituit? Super quibus praesente Henrico imperatore, cum disceptaret postmodum synodale concilium, quia venalitas intervenerat, depositus est qui suscepit; non excommunicatus est qui deseruit.

Porro autem et B. Benedictum instar magni cujusdam pontificis, possumus ad exemplum imitationis inducere, qui videlicet commissum non ambigitur regimen dimisisse.

Leo quoque Nonantulanus abbas ad memoriam rediit, qui dum clericalem adhuc speciem gereret, jamque devotione peracta, ab Hierosolymis remeasset, sic vitam suam instituit, ut nil aliud praeter unum duntaxat asinum possideret. Cum hoc quotidie saltus, et pascua circumquaque perlustrans, materias congerebat, quibus ad requisita naturae necessaria fratribus anitergia ministraret. Peracto itaque glorifico hujusmodi opere

manuum, psalterioque cum ipsa simul exercitatione decurso, protinus ad offerenda Deo sacra mysteria non sine multis lacrymis sanctus presbyter accedebat. Postmodum vero ad monasterii regimen violenter attractus, aiebat, (quod infelix frequenter et ipse deploro) Jesum, inquit, per pedes tenui, et nunc miser et caecus saeculi molas volvo. Vixque peracto biennio, in manu Ottonis, qui tunc imperii sceptrum regebat, pastorem **440** baculum reddidit: deinde apud sanctum Bonifacium intra Romana moenia perseverans, ex omni, quod sibi vitae hujus residuum fuit, nil aliud, quam aeternae vitae sibi stipendia procuravit. Ad cuius postmodum sepulturam caecus veniens, luci pristinae asseritur restitutus.

Verum ne copia deficiente pontificum, ad exempla minus congrua convolasse notemur abbatum, ut non diversum nomen apponam, Leo Ravennas archiepiscopus, mox ut paralysis ejus ora constrinxit, cathedram sprexit, sicque privatus fere quadriennio supervixit. Cui videlicet Fridericus, tertio Ottone feliciter imperante, successit, eique non inopes, quibus aleretur, possessiones Ecclesiae delegavit.

Horum igitur, aliorumque Patrum auctoritate suffultus, episcopatu simul et monasteriis in sanctis manibus vestris irretractabiliter abrenuntio, omneque jus a me movendae in posterum quaestionis ac repetitionis abscindo; et quia pro innumeris peccatis meis non sum dignus in ecclesiastica dignitate persistere, det mihi divina misericordia per sanctas orationes vestras, venerabilis pater, eo ipso vitae quod restat in luctu et poenitentia permanere. Confiteor enim, quia criminosus simul et vitiosus ad honorem hunc, et non sine reprehensione perveni, et in eo reprehensibiliter vixi: ideoque mihi tutum visum est, ut ipse me potius sponte deponerem,

quam ante tribunal tremendi judicis in conspectu omnium angelorum et hominum, depositionis sententiam sub aeterna damnatione subirem. Sed jam ista sufficiant: Omnipotens Deus, qui incomprehensibili dispensationis suae consilio, et me ab obtinendi regiminis ambitione dejecit, et vos ad ecclesiastici culminis summa provexit, sancto cordi vestro cujus est inhabitator, inspiret talia mihi per sacras litteras mandata dirigere, quae meis votis meisque valeant desideriis concordare.

Sit nomen Domini benedictum.